LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

N U T A R I M A S
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO STATUTO 23 STRAIPSNIO, 38 STRAIPSNIO 2 DALIES, 41 STRAIPSNIO 5 DALIES, 152 STRAIPSNIO 5 DALIES, 155 STRAIPSNIO 4 DALIES, 156 STRAIPSNIO 5 DALIES, 180 STRAIPSNIO, 208 STRAIPSNIO 4 BEI 11 DALIŲ IR 231 STRAIPSNIO 3 DALIES ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2001 m. sausio 25 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Egidijaus Jarašiūno, Egidijaus Kūrio, Zigmo Levickio, Augustino Normanto, Vlado Pavilonio, Jono Prapiesčio, Vytauto Sinkevičiaus, Stasio Stačioko, Teodoros Staugaitienės,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės atstovui Seimo nariui Juozui Bernatoniui,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovei Seimo Teisės departamento vyriausiajai konsultantei Onai Buišienei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalimi ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnio 1 dalimi, viešame Teismo posėdyje 2001 m. sausio 16 d. išnagrinėjo bylą Nr. 3/99 pagal pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo statuto 23, 38, 41,152, 155, 156, 180, 208, 231 ir 259 straipsnių nuostatos neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1, 8, 59, 61, 62, 63, 67, 68, 74,130 ir 132 straipsnių nuostatoms.

Konstitucinis Teismas

n u s t a t ė:

I

1. Lietuvos Respublikos Seimas 1998 m. gruodžio 22 d. priėmė Seimo statutą „Dėl Statuto pakeitimo“ (Žin., 1999, Nr. 5-97).

Pareiškėjas – Seimo narių grupė prašo Konstitucinį Teismą ištirti, ar Seimo statuto 23, 38, 41, 152, 155, 156, 180, 208, 231 ir 259 straipsnių nuostatos neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1, 8, 59, 61, 62, 63, 67, 68, 74, 130 ir 132 straipsnių nuostatoms.

2. Pareiškėjas prašymą grindžia šiais argumentais.

Seimo statuto 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, išklausęs generalinio prokuroro pranešimą dėl Seimo nario padaryto nusikaltimo, Seimas priima vieną iš dviejų sprendimų: sudaryti tyrimo komisiją dėl sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus. Pareiškėjo nuomone, tokiu būdu suvaržomos Seimo narių konstitucinė teisė bei pareiga vadovautis Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine, apribota Seimo laisvo sprendimo teisė, nes nebegalima nepriimti nė vieno iš minėtų dviejų sprendimų ir nebegalima priimti abiejų šių sprendimų tuo pačiu atveju. Pareiškėjas taip pat teigia, kad Seimo statuto 23 straipsnis dėl to, kad jame nenustatyta, jog, gavus Seimo sutikimą Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, jis negali būti suimtas Seimo rūmuose, prieštarauja Konstitucijos 8 ir 62 straipsniams.

Seimo statuto 38 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 7 Seimo nariai (iki tol buvo numatyta, kad frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 3 Seimo nariai).

Pareiškėjo nuomone, Seimo narių, galinčių sudaryti frakcijas, skaičiaus didinimas apriboja galimybes Seimo nariui realizuoti laisvo mandato teisę, apibrėžtą Konstitucijos 59 straipsnyje. Kaip rodo Seimų darbo praktika, mažų frakcijų buvimas ne varžė Seimo veiklos efektyvumą, o tik sudarė sąlygas Seimo nariams geriau realizuoti savo konstitucines priedermes.

Seimo statuto 41 straipsnyje nustatyti papildomi reikalavimai opozicijos lyderiui. Anksčiau galiojusiame Seimo statute buvo numatyta, kad opozicinės koalicijos lyderiu gali būti išrinktas vienos iš opozicinę koaliciją sudarančių frakcijų seniūnas. Pareiškėjo nuomone, naujos redakcijos Statuto 41 straipsnio 5 dalyje yra iškelta papildoma sąlyga, jog opozicinė frakcija ar jų koalicija privalo turėti daugiau kaip pusę Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, kad jos vadovas būtų vadinamas Seimo opozicijos lyderiu. Taip yra panaikinta opozicijos teisė išsirinkti savo lyderį. Tokie Seimo statuto pakeitimai prieštarauja tradicinėse demokratijose nusistovėjusiam opozicijos savaiminio formavimosi, įsitvirtinimo principui, taip pat Konstitucijos 1 ir 59 straipsnių nuostatoms.

Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad projekto svarstymo Seimo posėdyje metu Seimo narių pataisos ir papildymai posėdžio pirmininko nėra teikiami svarstyti ir balsuoti, jeigu posėdžio metu juos paremia mažiau kaip 10 Seimo narių. Pareiškėjo nuomone, tokia norma riboja Seimo nario įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, įtvirtintą Konstitucijos 68 straipsnyje, ir prieštarauja Seimo nario laisvo mandato principui (Konstitucijos 59 straipsnis). Šią Seimo nario teisę taip pat riboja naujos redakcijos Seimo statuto 155 straipsnio 4 dalies ir 156 straipsnio 5 dalies nuostatos, pagal kurias įstatymo projekto priėmimo metu teikiamos balsuoti tik tos Seimo nario pataisos, kurias paremia ne mažiau kaip 1/5 Seimo narių. Pagal ginčijamas nuostatas privilegijuotą padėtį įgyja Seimo nariai, priklausantys Seimo daugumai, kadangi jų yra dukart daugiau negu 1/5 Seimo narių. Tuo tarpu mažųjų (taip pat ir opozicijos) frakcijų narių siūlymai faktiškai negali būti realizuojami. Taip pažeidžiamas Seimo narių lygybės principas.

Seimo statuto 180 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad komitetai, frakcijos ar paskiri Seimo nariai gali pasiūlyti įstatymo projektą dėl kai kurių biudžeto išlaidų pakeitimo. Tačiau Konstitucijos 132 straipsnis nustato, kad biudžetas keičiamas pagal tą pačią tvarką, pagal kurią sudaromas, priimamas ir patvirtinamas, o 130 straipsnyje nustatyta, kad valstybės biudžeto projektą sudaro Vyriausybė ir pateikia Seimui. Pareiškėjo nuomone, iniciatyvos teisės keisti valstybės biudžetą suteikimas Seimo komitetams, frakcijoms bei Seimo nariams neatitinka Konstitucijos 130 ir 132 straipsnių nuostatų.

Seimo statuto 208 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad Seimo posėdžio pirmininkas gali nutraukti bet kokį Seimo nario klausimą Vyriausybės nariui, jeigu, jo manymu, tas klausimas panašus į Seimo nario pareiškimą ar nuomonės išsakymą. Taip pat šio straipsnio 11 dalyje nustatyta, kad posėdžio pirmininko sprendimai Vyriausybės valandos metu yra neginčijami. Pareiškėjo nuomone, tai sudaro sąlygas posėdžio pirmininkui riboti Seimo narių teises ir prieštarauja Konstitucijos 59, 61 ir 67 straipsnių nuostatoms.

Seimo statuto 231 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad, išklausęs generalinio prokuroro pranešimą dėl Seimo nario padaryto nusikaltimo, Seimas priima vieną iš dviejų sprendimų: sudaryti tyrimo komisiją dėl sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus. Apkaltos proceso parengiamieji veiksmai ir apkaltos proceso procedūra Seime negali būti pradėta, kol nebus išspręstas baudžiamosios atsakomybės klausimas. Pareiškėjo nuomone, tokia norma prieštarauja Konstitucijos 62 ir 74 straipsnių nuostatoms.

Seimo statuto 259 straipsnyje nustatyta, kad, gavus teismo įsiteisėjusio apkaltinamojo nuosprendžio nuorašą, Seimas priima nutarimą dėl asmens pašalinimo iš Seimo nario pareigų ar Seimo nario mandato panaikinimo. Konstitucijos 74 straipsnyje nustatyta, kad Seimo nario mandatas panaikinamas apkaltos proceso tvarka. Konstitucijos 63 straipsnyje pateiktas išsamus sąrašas aplinkybių, dėl kurių nutrūksta Seimo nario įgaliojimai, tačiau nenustatyta, kad jo įgaliojimai nutrūksta įsiteisėjus apkaltinamajam nuosprendžiui baudžiamojoje byloje. Seimo statute taip pat yra nustatyta, kad paskelbus apkaltos proceso pradžią šio proceso posėdžių metu Seimas

tampa apkaltos institucija, kurios posėdžiuose dalyvauja asmuo, kuriam taikoma apkalta. Tuo tarpu Seimo statuto 259 straipsnyje numatyta priimti nutarimą dėl Seimo nario mandato panaikinimo paprastame Seimo posėdyje, nedalyvaujant Seimo nariui, kurio mandatas naikinamas. Tokį nutarimą pasirašo Seimo Pirmininkas, o apkaltos procedūroje – apkaltos posėdžio pirmininkas (Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ar kitas šio teismo teisėjas, Konstitucinio Teismo pirmininkas ar kitas šio teismo teisėjas). Todėl, pareiškėjo nuomone, Seimo statuto 259 straipsnis neatitinka Konstitucijos 74 straipsnio nuostatų ir Seimo statuto VIII dalies „Apkaltos procesas“ bendrųjų normų, reglamentuojančių apkaltos procedūrą.

II

1. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gautas Lietuvos teisės akademijos Valstybinio valdymo fakulteto Konstitucinės teisės katedros vedėjos dr. doc. T. Birmontienės paaiškinimas.

Jame teigiama, kad Seimo statuto 23 ir 231 straipsnių nuostatos neprieštarauja Konstitucijos 62 ir 74 straipsniams, kadangi čia sprendžiamas ne Seimo nario mandato atėmimo, o tik apkaltos proceso parengiamųjų veiksmų klausimas. Konkretaus frakcijos dydžio nustatymas priklauso Seimo kompetencijai ir neprieštarauja Konstitucijos 59 straipsniui, kadangi asmeniui nėra sudaroma kliūčių keisti frakciją ar kokiu kitu būdu reikšti savo įsitikinimus. T. Birmontienė pažymėjo, kad opozicijos lyderio teisinės padėties nustatymas yra Seimo diskrecijos teisė, kurios vienoks ar kitoks reglamentavimas savaime nepaneigia demokratijos principo, todėl Seimo statuto 41 straipsnis neprieštarauja Konstitucijos 1 ir 59 straipsniams. Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalies, 155 straipsnio 4 dalies ir 156 straipsnio 5 dalies normos neprieštarauja Konstitucijos 68 ir 59 straipsniams, kadangi jos reglamentuoja konkrečias įstatymų leidybos procedūras.

Paaiškinime taip pat teigiama, kad pareiškėjo ginčijamos Seimo statuto 208 straipsnio nuostatos prieštarauja Konstitucijai, nes pažeidžia Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario teises.

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gautas Vilniaus universiteto Teisės fakulteto vyresniojo asistento dr. E. Šileikio paaiškinimas. Jame teigiama, kad Seimo savarankiškumą riboja Konstitucijoje nustatyta Seimo kompetencija bei pareiga laikytis Konstitucijos ir galiojančių įstatymų.

E. Šileikis pažymėjo, kad Konstitucija tiesiogiai nereglamentuoja Seimo narių frakcijų sudarymo tvarkos, todėl Seimas, nustatydamas savo darbo tvarką, gali įtvirtinti minimalų frakcijos narių skaičių.

Paaiškinime pažymėta, kad Konstitucija tiesiogiai neįtvirtina Seimo opozicijos, t. y. nepateikia parlamento opozicijos kaip konstitucinio lygmens struktūros ir instituto. Paaiškinime taip pat nurodyta, kad Seimo statuto 23 straipsnio, 38 straipsnio 2 dalies, 41 straipsnio, 152 straipsnio 2 dalies, 155 straipsnio 4 dalies, 156 straipsnio 5 dalies, 180 straipsnio 4 dalies, 208 straipsnio 4 dalies, 231 straipsnio 3 dalies ginčijamos nuostatos neprieštarauja Konstitucijai.

III

1. Konstitucinio Teismo posėdyje pareiškėjo atstovas J. Bernatonis patvirtino prašyme išdėstytus argumentus ir pateikė papildomus motyvus, kuriais grindžiamas ginčijamų Seimo statuto normų prieštaravimas Konstitucijai.

Pareiškėjo atstovo manymu, Seimo statuto 23 ir 231 straipsnių normos akivaizdžiai riboja Seimo laisvo sprendimo teisę, nes Seimas gali priimti tik vieną iš dviejų galimų sprendimų, bet negali nepriimti nė vieno iš jų. Pareiškėjo atstovas teigia, kad kitos ginčijamos Seimo statuto normos yra susijusios su Seimo narių anksčiau galiojusių teisių ribojimu. Tautos atstovų teisių suvaržymas ir Seimo pirmininko galių išplėtimas Seimo procedūrose prieštarauja Konstitucijai. Pareiškėjo atstovo nuomone, Seimo statuto 38 straipsnio nuostata, kad frakciją gali sudaryti ne

mažiau kaip 7 Seimo nariai, riboja Seimo narių teises. Seimo statuto 41 straipsnio norma dėl opozicijos lyderio yra akivaizdžiai pažeistos Seimo statute nustatytos frakcijų teisės. Seimo statuto 152, 155 ir 156 straipsnių normos suvaržė iki tol galiojusią Seimo narių teisę teikti siūlymus, pataisas projekto svarstymo ir priėmimo metu. J. Bernatonis pažymėjo, kad ginčijamomis Seimo statuto 208 straipsnio normomis posėdžio pirmininkui suteikiamos ypatingos galios, kurios prieštarauja Konstitucijos normoms, Konstitucijos dvasiai ir demokratijos esmei.

2. Suinteresuoto asmens atstovė O. Buišienė Konstitucinio Teismo posėdyje paaiškino, kad Seimo statuto 23 straipsnis reglamentuoja Seimo nario asmens neliečiamybės atėmimo procedūros, o ne Seimo nario mandato panaikinimo klausimus. Mandatas panaikinamas apkaltos procedūra. Konstitucija nereglamentuoja sprendimų dėl galimų apkaltos proceso parengiamųjų veiksmų, o asmens suėmimo tvarką nustato Baudžiamojo proceso kodeksas. Todėl norma dėl Seimo nario suėmimo Seimo rūmuose neprieštarauja Konstitucijai.

O. Buišienės teigimu, Seimo statuto 26 ir 38 straipsnių normos nustato frakcijų sudarymo tvarką Seime. Seimo nariai į frakcijas jungiasi laisva valia, o Seimo statutas nediferencijuoja Seimo narių frakcijų teisių, nustatydamas minimalų jos narių skaičių.

Suinteresuoto asmens atstovės nuomone, Konstitucijos normos neapibrėžia Seimo opozicijos lyderio statuso ir šiam pareigūnui netaikoma Seimo vadovų rinkimo tvarka.

O. Buišienė teigia, kad Konstitucijos 68 straipsnyje įtvirtintai Seimo narių įstatymų leidybos iniciatyvai realizuoti yra būtina įstatymų leidybos stadija. Įstatymo projekto svarstymo ir priėmimo Seimo posėdyje stadijoje šie Seimo nariai savo pataisas gali teikti Seimo statuto 152 straipsnio 1 dalyje, 155 straipsnio 4 dalyje ir 156 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka. Tai, kad Seimo nariai teikia pataisas, yra ne įstatymų leidybos iniciatyvos išreiškimas, o tik įstatymo projekto tobulinimo klausimas.

Suinteresuoto asmens atstovės teigimu, Seimo statuto 208 straipsnis nustato vienos iš Seimo funkcijų – Vyriausybės veiklos parlamentinės kontrolės vykdymo formą, kuri įgyvendinama Seimo posėdyje Vyriausybės valandos metu Seimo nariams žodžiu pateikiant klausimus Vyriausybės nariams. Tai nėra Vyriausybės narių veiklos vertinimas. Todėl, siekdamas užtikrinti tinkamą Seimo darbą, posėdžio pirmininkas gali nutraukti klausimą, panašų į pareiškimą ar nuomonės išsakymą. Suinteresuoto asmens atstovės nuomone, Seimo statuto 208 straipsnis neprieštarauja Konstitucijai.

Konstitucinis Teismas

k o n s t a t u o j a:

I

1. Seimas 1998 m. gruodžio 22 d. Seimo statutu „Dėl Statuto pakeitimo“ Seimo statutą išdėstė nauja redakcija.

Pareiškėjo – Seimo narių grupės nuomone, Seimu statuto kai kurių straipsnių atskiros nuostatos riboja Konstitucijoje įtvirtintas Seimo narių teises ir todėl prieštarauja Konstitucijai. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Seimo statuto 23, 38, 41,152, 155, 156, 180, 208, 231 ir 259 straipsnių ginčijamos normos neprieštarauja Konstitucijai.

2. Konstitucinis Teismas 1999 m. balandžio 13 d. sprendimu pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymą ištirti Seimo statuto 259 straipsnio atitiktį Konstitucijai ir Seimo 1999 m. kovo 16 d. prašymą ištirti Seimo statuto 259 straipsnio atitiktį Konstitucijai sujungė į vieną bylą, ją išnagrinėjo ir 1999 m. gegužės 11 d. priėmė nutarimą, kuriame pripažino, kad Seimo statuto 259 straipsnis ta apimtimi, kuria yra ribojama nuteisto asmens teisė dalyvauti apkaltos procese kaip subjektui, kurio atžvilgiu vykdoma apkalta, ir jo teisė į gynybą, prieštarauja Konstitucijos 74 straipsniui. Konstitucinis Teismas šioje byloje netirs, ar Seimo statuto 259 straipsnis neprieštarauja Konstitucijai.

3. Pareiškėjas – Seimo narių grupė prašo ištirti, ar 1998 m. gruodžio 22 d. priimto Seimo statuto 180 straipsnio 4 dalis, kurioje nustatyta, kad komitetai, frakcijos ir paskiri Seimo nariai, laikydamiesi Seimo statuto dvidešimt septintojo skirsnio 174 straipsnyje numatytų sąlygų, gali pasiūlyti įstatymo projektą dėl kai kurių biudžeto išlaidų pakeitimo, neprieštarauja Konstitucijos 130 ir 132 straipsnių nuostatoms, kuriose numatyta, kad valstybės biudžeto projektą sudaro Vyriausybė ir pateikia Seimui, o biudžetas keičiamas ta pačia tvarka, pagal kurią jis sudaromas, priimamas ir patvirtinamas.

Seimas 2000 m. spalio 10 d. Seimo statutu „Dėl Seimo statuto 24, 25, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 44, 48, 54, 55, 77, 79, 81, 83, 88, 89, 90, 93, 115, 119, 121, 126, 127, 130, 136, 138, 139, 155, 172, 180, 187, 188, 206, 209, 214, 219, 225 straipsnių pakeitimo ir šeštojo bei trisdešimtojo skirsnių pavadinimų pakeitimo“ pakeitė ir papildė Seimo statuto 180 straipsnį ir jį išdėstė taip:

„1. Biudžetiniais metais Seimas gali pakeisti valstybės biudžetą. Jis keičiamas pagal tą pačią tvarką, pagal kurią sudaromas, priimamas ir tvirtinamas. Keičiant valstybės biudžetą gali būti nesilaikoma terminų, nustatytų šio skirsnio 172 straipsnio 1 ir 4 dalyse, 173 straipsnio 1 dalyje, 176 straipsnio 1 dalyje, 177 straipsnio 1 ir 5 dalyse bei 179 straipsnio 1 dalyje.

2. Kai valstybės biudžeto pakeitimo projektas nagrinėjamas Seimo komitetuose ir frakcijose, Seimo eiliniai plenariniai posėdžiai gali būti rengiami.

3. Prireikus Seimas gali patvirtinti papildomą biudžetą.

4. Jei prireikia lėšų, kurių negalima skirti iš Vyriausybės rezervo fondo, Vyriausybė pateikia Seimui įstatymo dėl Valstybės biudžeto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą. Jame nurodoma trūkstamų lėšų paskirtis ir kiekis bei jų finansavimo šaltinis.

5. Valstybės biudžeto pakeitimo įstatymas priimamas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma, jeigu jam neprieštarauja Vyriausybė.

6. Priešingu atveju įstatymui priimti reikia daugiau kaip pusės visų Seimo narių balsų.“

Taigi pareiškėjo ginčijama Seimo statuto 180 straipsnio norma, kurioje buvo nustatyta, kad komitetai, frakcijos ir paskiri Seimo nariai, laikydamiesi Seimo statuto dvidešimt septintojo skirsnio 174 straipsnyje numatytų sąlygų, gali pasiūlyti įstatymo projektą dėl kai kurių biudžeto išlaidų pakeitimo, neteko galios. Tokio pat turinio normos dabartinėje Seimo statuto redakcijoje nėra. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalį ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėtą teiseną nutraukti.

4. Pareiškėjas – Seimo narių grupė prašo ištirti, ar Seimo statuto 23 straipsnis dėl to, kad jame nenustatyta, jog, gavus Seimo sutikimą Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, jis negali būti suimtas Seimo rūmuose, neprieštarauja Konstitucijos 8 ir 62 straipsniams. Pareiškėjo prašyme nurodyta, kad Seimo statuto 23 straipsnyje neliko anksčiau galiojusios Seimo statuto redakcijos 24 straipsnio, reguliavusio tuos pačius santykius, normos, jog, gavus Seimo sutikimą patraukti Seimo narį baudžiamojon atsakomybėn, jis negali būti suimtas Seimo rūmuose.

Kaip matyti iš prašymo turinio, pareiškėjas kelia klausimą dėl Seimo statuto 23 straipsnio atitikties Konstitucijai motyvuodamas tuo, kad jame nėra įtvirtintos anksčiau galiojusios Seimo statuto redakcijos 24 straipsnio 4 dalies normos, draudžiančios, gavus Seimo sutikimą patraukti Seimo narį baudžiamojon atsakomybėn, Seimo narį suimti Seimo rūmuose.

Taigi pareiškėjas ginčija tai, kad Seimo statuto 23 straipsnyje nenustatytas tam tikras teisinis reguliavimas. Todėl konstatuotina, kad byloje dėl šio prašymo nėra tyrimo dalyko.

Pagal Konstitucijos 102 straipsnį ir Konstitucinio Teismo įstatymo 63 straipsnio 1 dalį Konstitucinis Teismas nagrinėja bylas dėl įstatymų ir kitų teisės aktų atitikties Konstitucijai, dėl Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktų atitikties Konstitucijai ir įstatymams.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus ir vadovaujantis Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 1 dalies 2 punktu ir 3 dalimi byla šioje dalyje nutrauktina.

5. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 66 straipsnio 1 dalies 8 punktą prašyme ištirti teisės akto atitiktį Konstitucijai turi būti nurodyta pareiškėjo pozicija ir tos pozicijos juridinis pagrindimas.

Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į pareiškėjo prašyme išdėstytus argumentus, tirs, ar Konstitucijai neprieštarauja:

1) Seimo statuto 38 straipsnio 2 dalies nuostata „frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 7 Seimo nariai“;

2) Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalis;

3) Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalis, 155 straipsnio 4 dalies nuostata „priėmimo metu svarstomos tik tos pataisos, papildymai bei išbraukimai, kuriuos, posėdžio metu posėdžio pirmininkui paskelbus, paremia ne mažiau kaip 1/5 Seimo narių“ ir 156 straipsnio 5 dalis;

4) Seimo statuto 208 straipsnio 4 dalis ir 11 dalies nuostata „posėdžio pirmininko sprendimai Vyriausybės valandos metu yra neginčijami“;

5) Seimo statuto 23 straipsnio 1 dalis ir 231 straipsnio 3 dalies nuostata, kad, išklausęs generalinio prokuroro pranešimą dėl Seimo nario padaryto nusikaltimo, Seimas sprendžia, ar duoti sutikimą konkretų asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo statuto nustatyta tvarka, ar pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus, jeigu yra Seimo statuto 230 straipsnio 1 dalyje nurodytų subjektų siūlymas.

II

Pareiškėjas – Seimo narių grupė Seimo statuto 23, 38, 41, 152, 155, 156, 208, 231 straipsnių atitinkamų nuostatų atitiktį Konstitucijai ginčija motyvuodamas Seimo narių teisių, įtvirtintų Konstitucijoje, suvaržymu.

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Šia Konstitucijos nuostata Seimui, įstatymų leidybos institucijai, yra suteikta teisė pačiam nustatyti savo struktūrą ir darbo tvarką teisės aktu, turinčiu įstatymo galią. Taigi Konstitucijoje yra įtvirtinta Seimo diskrecija šioje srityje. Kartu pažymėtina, kad Seimas, nustatydamas savo struktūrą ir darbo tvarką, negali pažeisti Konstitucijos principų ir normų, taip pat Konstitucijoje nustatyto Seimo nario statuso.

III

Dėl Seimo statuto 38 straipsnio 2 dalies nuostatos „frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 7 Seimo nariai“ atitikties Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai.

1. Seimo statuto 38 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 7 Seimo nariai. Kiekvienas Seimo narys gali būti tik vienos frakcijos narys.“

Pareiškėjo nuomone, Seimo statuto 38 straipsnio 2 dalies nuostata, kad frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 7 Seimo nariai, apriboja Seimo nario galimybes realizuoti Konstitucijos 59 straipsnyje įtvirtintą Seimo nario laisvo mandato teisę.

Pareiškėjas pažymi, jog anksčiau galiojusioje Seimo statuto redakcijoje buvo numatyta, kad frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 3 Seimo nariai. Padidinus Seimo narių, galinčių sudaryti frakciją, skaičių, pareiškėjo nuomone, yra ribojamos Seimo narių galimybės realizuoti laisvą mandatą.

2. Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje yra nustatyta, kad pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų.

Konstitucinis Teismas 1993 m. lapkričio 26 d. nutarime interpretuodamas Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalį konstatavo, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas ir nepripažintas imperatyvus mandatas. Laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškėlusių partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais, nepripažįstant teisės atšaukti Seimo narį. Pagal Konstituciją kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai. Visi Seimo nariai yra lygūs, jie turi turėti vienodas

galimybes dalyvauti Seimo darbe. Priešingu atveju Seimo narys negalėtų Seime atstovauti Tautai, reikšti jos interesų. Seimo narių laisvo mandato ir narių lygybės principų turi būti laikomasi ir kuriant Seimo vidinę struktūrą. Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas – viena iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų.

3. Pagal Seimo statutą Seimo nariai jungiasi į frakcijas laisva valia, nevaržomi jokių mandatų. Seimo statuto 38 straipsnio 2 dalyje nustatytas minimalus Seimo narių, galinčių sudaryti frakciją, skaičius (ne mažiau kaip 7 Seimo nariai), taip pat įtvirtintas principas, kad kiekvienas Seimo narys gali būti tik vienos frakcijos atstovas.

Kaip minėta, pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, kuris turi įstatymo galią. Kadangi frakcijos yra Seimo struktūriniai dariniai, jų formavimo tvarką, frakcijų teises ir pareigas nustato Seimas savo statute. Nustatydamas frakcijų formavimo tvarką, teises ir pareigas Seimas negali pažeisti Konstitucijos principų ir normų, taip pat ir Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato.

4. Pagal Konstituciją Seimo narys eidamas savo pareigas vadovaujasi Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomas jokių mandatų (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis). Seimo nariams formuoti ir reikšti savo, kaip Tautos atstovų, valią padeda ir Seimo frakcijos – politinio pobūdžio Seimo struktūriniai dariniai. Frakcijų formavimo teisinis reguliavimas yra Seimo diskrecija, kiek jos neriboja Konstitucija.

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarime konstatuota, kad parlamentui nustatant frakcijų formavimo tvarką turėtų būti atsižvelgiama į bendrą parlamento narių skaičių, reglamente (statute) įtvirtintą frakcijų teisių ir pareigų pobūdį, į būtinybę garantuoti visiems vienodas galimybes reikšti pažiūras ir politinius tikslus, į mažumos gynimo principą, parlamentinės opozicijos apsaugos minimalius reikalavimus. Konstitucinis Teismas minėtame nutarime taip pat pažymėjo, kad į politinių grupių narių skaičių būtina atsižvelgti ir tais atvejais, kai formuojama parlamento vadovybė, sudaromi komitetai ir skiriami jų vadovai, skirstomos lėšos, įgyvendinamos kitos parlamento funkcijos. Tačiau taikant šiuos kriterijus negalima pažeisti parlamento nario laisvo mandato principo. Taigi nustatant Seimo narių, galinčių sudaryti frakciją, skaičių ar kitas sąlygas, reikalingas frakcijoms steigtis ir veikti, svarbu, kad toks teisinis reguliavimas nepažeistų minėtų reikalavimų.

5. Sprendžiant, ar ginčijama Seimo statuto 38 straipsnio 2 dalies nuostata „frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 7 Seimo nariai“ neprieštarauja Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai, pažymėtina, kad Seimo narių, galinčių sudaryti frakciją, minimalaus skaičiaus nustatymas savaime nekliudo Seimo nariui eiti savo pareigas vadovaujantis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir nebūti varžomam jokių mandatų. Ginčijama nuostata neįtvirtinami kokie nors ribojimai, dėl kurių Seimo narys, vienas ar su kitais Seimo nariais, negalėtų įgyvendinti Konstitucijoje nustatytų teisių ir pareigų.

Nustatant ar keičiant jau nustatytą minimalų frakciją galinčių sudaryti Seimo narių skaičių neturi būti akivaizdžių disproporcijų tarp minimalaus skaičiaus ir bendro Seimo narių skaičiaus. Lyginant ginčijamoje normoje nustatytą minimalų frakcijos narių skaičių su bendru Seimo narių skaičiumi (pagal Konstitucijos 55 straipsnį Seimą sudaro Tautos atstovai – 141 Seimo narys) nėra pagrindo tvirtinti, kad tokia disproporcija būtų įtvirtinta ginčijamu teisiniu reguliavimu. Taigi nustatytu teisiniu reguliavimu nėra pažeista Seimo narių teisė jungtis į frakcijas, taip pat jiems nekliudoma eiti savo pareigas vadovaujantis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir nebūti varžomiems jokių mandatų.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Seimo statuto 38 straipsnio 2 dalies nuostata „frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 7 Seimo nariai“ neprieštarauja Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai.

IV

Dėl Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalies atitikties Konstitucijos 1 straipsniui ir 59 straipsnio 4 daliai.

1. Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalyje nustatyta: „Jeigu opozicinė frakcija arba jų koalicija turi daugiau kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, tokios frakcijos seniūnas arba koalicijos vadovas yra vadinamas Seimo opozicijos lyderiu. Opozicijos lyderis naudojasi šiame statute numatytomis papildomomis opozicijos lyderio teisėmis.“

2. Pareiškėjas abejoja, ar Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalies nuostata „jeigu opozicinė frakcija arba jų koalicija turi daugiau kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, tokios frakcijos seniūnas arba koalicijos vadovas yra vadinamas Seimo opozicijos lyderiu“ atitinka Konstitucijos 1 straipsnį ir 59 straipsnio 4 dalį. Jis nurodo, jog anksčiau galiojusioje Seimo statuto redakcijoje buvo numatyta, kad opozicinės koalicijos lyderiu gali būti išrinktas vienos iš opozicinę koaliciją sudarančių frakcijų seniūnas. Ginčijamoje Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalyje numatyta papildoma sąlyga – opozicinė frakcija arba jų koalicija privalo turėti daugiau kaip pusę Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, kad jos vadovas būtų vadinamas Seimo opozicijos lyderiu. Taip pat yra panaikinta ir opozicijos teisė išsirinkti savo lyderį. Pareiškėjo manymu, tokie Seimo statuto pakeitimai prieštarauja ir savaiminio opozicijos formavimosi principui, būdingam demokratinėms šalims.

3. Parlamentinės opozicijos pripažinimas – būtinas pliuralistinės demokratijos elementas. Seimo statute turi būti nustatytos opozicijos veiklos garantijos.

Sprendžiant, ar ginčijama Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalies nuostata neprieštarauja Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai, reikia išsiaiškinti, kokia yra Seimo statute įtvirtinta opozicijos lyderio teisinė padėtis. Pagal Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalį opozicijos lyderiu vadinamas didžiausio opozicijos junginio (opozicinės frakcijos ar jų koalicijos), kurį sudaro daugiau nei 1/2 Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, vadovas. Opozicijos lyderis, kaip minėta, naudojasi Seimo statute nustatytomis opozicijos lyderio teisėmis.

Seimo statute numatyta, kad Seimo opozicijos lyderis yra Seimo valdybos narys (Seimo statuto 27 straipsnio 2 dalis), gali be eilės vieną kartą kalbėti diskusijoje (Seimo statuto 108 straipsnio 4 dalis), svarstant Vyriausybės programą Seimo posėdyje pirmiausia išklausomas Seimo opozicijos lyderio pranešimas (Seimo statuto 196 straipsnio 2 dalis), po Vyriausybės metinės ataskaitos pateikimo rengiamoje specialioje Seimo diskusijoje pirmieji kalba Seimo opozicijos lyderis ir opozicinių frakcijų atstovai (Seimo statuto 207 straipsnio 3 dalis), Vyriausybės nariams atsakinėjant į klausimus Seimo posėdyje iš pradžių 2 klausimus gali užduoti Seimo opozicijos lyderis (Seimo statuto 208 straipsnio 5 dalis). Valstybės institucijų vadovams atsakant į Seimo narių klausimus Seimo posėdyje pirmieji užduoti klausimus teisę turi Seimo opozicijos lyderis ir opozicinių frakcijų seniūnai (Seimo statuto 209 straipsnio 6 dalis). Opozicijos lyderiui už atliekamą darbą mokamas papildomas atlyginimas, kurio dydį nustato įstatymas (Seimo statuto 15 straipsnio 3 dalis).

Kartu pažymėtina, kad Seimo opozicijos lyderis, kaip Seimo valdybos narys, negali būti Seimo komiteto pirmininku ar pavaduotoju (Seimo statuto 46 straipsnio 5 dalis), nuolat veikiančios komisijos ar komisijos, kurios įgaliojimų laikas ilgesnis kaip metai, pirmininku ar jo pavaduotoju (Seimo statuto 74 straipsnio 1 dalis), jis negali būti skiriamas į balsų skaičiavimo grupę (Seimo statuto 119 straipsnio 5 dalis) ir kt.

4. Atsižvelgiant į Seimo statute įtvirtintą Seimo opozicijos lyderio teisinę padėtį galima teigti, kad šis teisinis institutas Seimo statute yra siejamas su atstovavimu didesnei kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių narių grupei. Pagal Seimo statutą Seimo opozicijos lyderiu vadinamas opozicinės frakcijos seniūnas ar opozicinių frakcijų koalicijos vadovas, jeigu opozicinė frakcija ar koalicija turi daugiau kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių narių. Pažymėtina, kad opozicinė frakcija arba jų koalicija, turinti daugiau kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, pati laisvai išrenka frakcijos seniūną ar frakcijų koalicijos vadovą, kuris pagal Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalį yra vadinamas Seimo opozicijos lyderiu. Tokia pripažinimo opozicijos lyderiu

tvarka neprieštarauja Konstitucijoje įtvirtintam Seimo nario laisvo mandato principui, nekliudo Seimo nariams eiti savo pareigų vadovaujantis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir būti nevaržomiems jokio mandato.

Seimo statute nėra įtvirtinta kokių nors Seimo opozicijos lyderio teisių, kurios jam suteiktų teisę veikti kaip visų Seimo opozicinių frakcijų ar visos Seimo mažumos vadovui, t. y. veikti jo neįgaliojusių Seimo narių vardu. Tai, kad jis gali naudotis minėtomis Seimo statute nustatytomis teisėmis, nereiškia, jog kitos opozicinės frakcijos, jų koalicijos bei Seimo nariai praranda teisę naudotis Seimo statute numatytomis teisėmis.

Atsižvelgiant į Seimo opozicijos lyderio teisinio instituto turinį negalima teigti, kad Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalies ginčijamomis normomis įtvirtintas teisinis reguliavimas užkerta kelią Seimo nariams eiti savo pareigas vadovaujantis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir nevaržomiems jokių mandatų. Todėl Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalis neprieštarauja Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai.

5. Konstitucinis Teismas pažymi, kad Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalyje vartojama sąvoka „Seimo opozicijos lyderis“ nesiderina su Seimo statute įtvirtintu Seimo opozicijos lyderio teisiniu statusu. Pagal Seimo statutą Seimo opozicijos lyderiu vadinamas opozicinės frakcijos seniūnas ar opozicinių frakcijų koalicijos, turinčios daugiau kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, vadovas; jis turi papildomas Seimo statute numatytas teises. Šis teisinis institutas pagal Seimo statute įtvirtintą pripažinimo Seimo opozicijos lyderiu tvarką ir teisinę padėtį neprieštarauja Konstitucijai, tačiau pats šio instituto pavadinimas „Seimo opozicijos lyderis“ yra dviprasmiškas, nes vien lingvistiškai aiškinant šią sąvoką galima daryti prielaidą, kad Seimo opozicijos lyderis atstovauja visoms Seimo opozicinėms frakcijoms ar visai Seimo mažumai. Pagal Seimo statute įtvirtintą Seimo opozicijos lyderio teisinę padėtį jis yra tik Seimo opozicinės frakcijos ar jų koalicijos, turinčios daugiau kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių narių, taigi tik vienos iš opozicinių frakcijų ar jų koalicijų, vadovas ir atstovas. Jam nustatytos teisės neriboja kitų Seimo narių teisių, nekliudo jiems įgyvendinti Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą Seimo nario laisvą mandatą, o kitoms Seimo frakcijoms nepaneigia galimybės būti opozicinėmis frakcijomis.

Konstitucinis Teismas 2000 m. vasario 10 d. nutarime pažymėjo, kad teisinis reguliavimas visais atvejais turi būti aiškus, jis negali kelti dviprasmybių, todėl sąvokos teisės aktuose turi būti vartojamos tiksliai, pagal jų tikrąją prasmę. Seimo statuto reguliuojamų santykių kontekste sąvoka „Seimo opozicijos lyderis“ yra netiksli. Tačiau nurodytas sąvokos „Seimo opozicijos lyderis“ ydingumas nėra pakankamas pagrindas Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą pripažinti prieštaraujančiu Konstitucijai.

Konstitucinis Teismas pažymi, kad teisinio aiškumo, teisinio tikrumo reikalavimai suponuoja Seimo pareigą Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalyje bei kituose Seimo statuto straipsniuose vartojamą sąvoką „Seimo opozicijos lyderis“ patikslinti, kad ji atitiktų tikrąją teisinę padėtį.

6. Konstitucijos 1 straipsnyje nustatyta: „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika.“

Konstitucinis Teismas 2000 m. vasario 23 d., 2000 m. spalio 18 d. nutarimuose yra pažymėjęs, kad šiame Konstitucijos straipsnyje yra įtvirtinti pamatiniai Lietuvos valstybės principai: Lietuva yra savarankiška valstybė; Lietuvos valstybės valdymo forma yra respublika; valstybės valdžia turi būti organizuota demokratiškai, šalyje turi būti demokratinis politinis režimas. Konstitucijos 1 straipsnio nuostatos, kaip ir Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, lemia pagrindinius Lietuvos valstybės valdžios organizacijos ir veiklos principus.

Kaip minėta, Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalyje nustatytas reguliavimas neprieštarauja Konstitucijoje įtvirtintam Seimo nario laisvo mandato principui.

Analizuojant, ar Seimo statute įtvirtintas Seimo opozicijos lyderio institutas nepažeidžia Konstitucijos 1 straipsnyje įtvirtintų demokratinių Lietuvos valstybės valdžios organizacijos ir veiklos principų, pažymėtina, kad šiuo institutu opozicinei frakcijai ar koalicijai, turinčiai daugiau

kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių narių, yra nustatomos papildomos galimybės dalyvauti Seimo veikloje. Toks teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika.

Atsižvelgiant į išdėstytas argumentus darytina išvada, kad Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalis neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsniui.

V

Dėl Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalies, 155 straipsnio 4 dalies nuostatos „priėmimo metu svarstomos tik tos pataisos, papildymai bei išbraukimai, kuriuos, posėdžio metu posėdžio pirmininkui paskelbus, paremia ne mažiau kaip 1/5 Seimo narių“ ir 156 straipsnio 5 dalies atitikties Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai ir 68 straipsnio 1 daliai.

1. Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalyje nustatyta: „Seimo narių pataisos ir papildymai, pateikti šio straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, posėdžio pirmininko nėra teikiami svarstyti ir balsuoti, jeigu posėdžio metu posėdžio pirmininkui šiuos paskelbus, juos paremia mažiau kaip 10 Seimo narių.“

Seimo statuto 155 straipsnio 4 dalyje nustatyta: „Priėmimo metu svarstomos tik tos pataisos, papildymai bei išbraukimai, kuriuos, posėdžio metu posėdžio pirmininkui paskelbus, paremia ne mažiau kaip 1/5 Seimo narių. Visas siūlomas pataisas, papildymus bei išbraukimus dėl įstatymo projekto įstatymo leidybos iniciatyvos teisę turintys asmenys turi įteikti Posėdžių sekretoriatui ne vėliau kaip prieš 24 valandas iki posėdžio darbotvarkėje numatyto pradėti įstatymo priėmimo procedūrą laiko.“

Seimo statuto 156 straipsnio 5 dalyje nustatyta: „Naujos pataisos, papildymai bei išbraukimai, pateikti 155 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka, posėdžio pirmininko nėra teikiami balsuoti, jeigu posėdžio pirmininkui juos paskelbus, juos paremia mažiau kaip 1/5 Seimo narių.“

2. Pareiškėjo nuomone, Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalis, nustatanti, kad projekto svarstymo Seimo posėdyje metu Seimo narių pataisos ir papildymai posėdžio pirmininko nėra teikiami svarstyti ir balsuoti, jeigu posėdžio metu juos paremia mažiau kaip 10 Seimo narių, riboja Seimo narių įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, įtvirtintą Konstitucijos 68 straipsnyje, ir prieštarauja Seimo nario laisvo mandato principui (Konstitucijos 59 straipsnis).

Pareiškėjas teigia, kad dar labiau šią teisę riboja Seimo statuto 155 straipsnio 4 dalies ir 156 straipsnio 5 dalies nuostatos, pagal kurias įstatymo projekto priėmimo metu teikiamos balsuoti tik tos Seimo nario pataisos, kurias paremia ne mažiau kaip 1/5 Seimo narių. Pagal ginčijamas nuostatas Seimo narių, priklausančių Seimo daugumai, padėtis tampa privilegijuota, tuo tarpu mažųjų (taip pat ir opozicijos) frakcijų narių siūlymai faktiškai negali būti realizuojami. Taip pažeidžiamas Seimo narių lygybės principas.

3. Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų. Šiame Konstitucijos straipsnyje, kaip minėta, įtvirtintas Seimo nario laisvo mandato principas.

Konstitucijos 68 straipsnyje nustatyta, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisė Seime priklauso Seimo nariams, Respublikos Prezidentui ir Vyriausybei. Įstatymų leidybos iniciatyvos teisę taip pat turi Lietuvos Respublikos piliečiai. Penkiasdešimt tūkstančių piliečių, turinčių rinkimų teisę, gali teikti Seimui įstatymo projektą, ir Seimas privalo jį svarstyti.

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas – pirmoji įstatymų leidybos proceso stadija. Kaip minėta, Konstitucijos 68 straipsnyje nustatyti subjektai, kuriems priklauso įstatymų leidybos iniciatyvos teisė: Seimo nariai, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė, penkiasdešimt tūkstančių rinkimų teisę turinčių Lietuvos Respublikos piliečių. Konstitucinis Teismas 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime konstatavo, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisės esmė ir paskirtis – inicijuoti įstatymų leidybos procesą. Ši teisė praktiškai realizuojama pateikiant parlamentui

konkretų įstatymo projektą. Kai Konstitucijoje nurodytas subjektas pateikia įstatymo projektą, įstatymų leidybos institucijai – Seimui iškyla pareiga pradėti jį svarstyti.

4. Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalies norma, kad Seimo narių pataisos ir papildymai, pateikti nustatyta tvarka, posėdžio pirmininko nėra teikiami svarstyti ir balsuoti, jeigu, posėdžio metu posėdžio pirmininkui šiuos paskelbus, juos paremia mažiau kaip 10 Seimo narių, yra reguliuojami įstatymo projekto svarstymo Seimo posėdyje santykiai. Pareiškėjo teigimu, tokių reikalavimų nustatymas prieštarauja Konstitucijoje įtvirtintai Seimo nario įstatymų leidybos iniciatyvos teisei ir Seimo nario laisvo mandato principui.

Sprendžiant, ar Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalis neprieštarauja Konstitucijos 68 straipsnio 1 dalyje įtvirtintai Seimo nario įstatymų leidybos iniciatyvos teisei, atsižvelgtina į tai, kad ginčijama norma reguliuojami įstatymo projekto svarstymo santykiai, t. y. santykiai, atsiradę realizavus įstatymų leidybos iniciatyvos teisę. Konstitucinis Teismas, 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime analizuodamas įstatymo projekto svarstymo stadijos ypatumus, pažymėjo: „Šioje stadijoje parlamentarų dėl projekto pateiktos pastabos, pasiūlymai, pataisos ir papildymai yra svarbūs jo svarstymo stadijos elementai, tačiau jie negali būti traktuojami kaip įstatymų leidybos iniciatyva, nes ji jau buvo realizuota. Pasiūlymai, pataisos bei papildymai praktiškai teikiami iki pat įstatymo priėmimo. Jų teikimo ir svarstymo tvarką reguliuoja įstatymų projektų svarstymo reglamentinės normos. Būdinga tai, kad ši tvarka iš esmės skiriasi nuo įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimo. Įstatymų leidybos iniciatyva nuo pataisų ir papildymų teikimo svarstomam projektui taip pat skiriasi savo paskirtimi, pagaliau tai yra skirtingos įstatymų leidybos proceso stadijų dalys.“

Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalimi nėra reguliuojami įstatymų leidybos iniciatyvos įgyvendinimo santykiai, todėl nėra teisinių prielaidų teigti, kad ji pažeidžia Konstitucijos 68 straipsnyje įtvirtintą Seimo nario įstatymų leidybos iniciatyvos teisę.

Pagal Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalį tolesnis Seimo narių pateiktų pataisų ir papildymų likimas įstatymo projekto svarstymo stadijoje siejamas su tam tikro skaičiaus Seimo narių palaikymu. Sprendžiant, ar šiuo teisiniu reguliavimu nėra pažeidžiamas Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas Seimo nario laisvo mandato principas, pažymėtina, kad ginčijama norma nėra paneigiama Seimo nario teisė dalyvauti svarstant įstatymo projektą ir siūlyti įstatymo pataisas ar papildymus. Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalies ginčijamose nuostatose, reguliuojant Seimo darbo tvarkos santykius, nustatyti reikalavimai, kuriems esant yra svarstomos įstatymo projekto pataisos ir papildymai. Tokie reikalavimai nevaržo Seimo narių laisvo apsisprendimo teisės, nekliudo Seimo nariui, einančiam savo pareigas, vadovautis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir nebūti varžomam jokių mandatų. Todėl Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalies nuostatų, pagal kurias pataisų ir papildymų tolesnis svarstymas ir balsavimas siejamas su ne mažesne kaip 10 Seimo narių parama, negalima vertinti kaip prieštaraujančių Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje įtvirtintam Seimo nario laisvo mandato principui.

5. Seimo statuto 155 straipsnio 4 dalies nuostata „priėmimo metu svarstomos tik tos pataisos, papildymai bei išbraukimai, kuriuos, posėdžio metu posėdžio pirmininkui paskelbus, paremia ne mažiau kaip 1/5 Seimo narių“ ir 156 straipsnio 5 dalimi reguliuojami įstatymų projektų priėmimo Seimo posėdyje santykiai.

Atsižvelgiant į argumentus, išdėstytus vertinant, ar Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalis neprieštarauja Konstitucijos 68 straipsnio 1 daliai ir 59 straipsnio 4 daliai, negalima Seimo statuto 155 straipsnio 4 dalies ginčijamos nuostatos ir 156 straipsnio 5 dalies vertinti kaip įtvirtinančių teisinį reguliavimą, kuris prieštarauja Konstitucijos 68 straipsnio 1 dalyje įtvirtintai Seimo nario įstatymų leidybos iniciatyvos teisei bei Konstitucijos 59 straipsnyje įtvirtintam Seimo nario laisvo mandato principui.

6. Remiantis išdėstytais argumentais darytina išvada, kad Seimo statuto 152 straipsnio 5 dalis, 155 straipsnio 4 dalies nuostata „priėmimo metu svarstomos tik tos pataisos, papildymai bei išbraukimai, kuriuos, posėdžio metu posėdžio pirmininkui paskelbus, paremia ne mažiau kaip 1/5

Seimo narių“ ir 156 straipsnio 5 dalis neprieštarauja Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai ir 68 straipsnio 1 daliai.

VI

Dėl Seimo statuto 208 straipsnio 4 dalies ir 11 dalies nuostatos „posėdžio pirmininko sprendimai Vyriausybės valandos metu yra neginčijami“ atitikties Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai, 61 straipsnio 1 daliai ir 67 straipsnio 9 punktui.

1. Seimo statuto 208 straipsnio 4 dalyje nustatyta: „Posėdžio pirmininkas gali nutraukti bet kokį klausimą, kuris, jo manymu, yra panašus į Seimo nario pareiškimą ar nuomonės išsakymą.“

Seimo statuto 208 straipsnio 11 dalyje įtvirtinta: „Posėdžio pirmininko sprendimai Vyriausybės valandos metu yra neginčijami, tačiau Seimo narys, kurio nepatenkina ministro atsakymas arba kurio klausimas posėdžio pirmininko buvo pripažintas neaktualiu arba neturinčiu visuomeninės svarbos, pasibaigus Vyriausybės valandai, gali pareikšti, kad savo klausimą jis pateikia kaip rašytinį klausimą.“

2. Pareiškėjo nuomone, Seimo statuto 208 straipsnio 4 dalyje numatyta Seimo posėdžio pirmininko galimybė nutraukti bet kokį Seimo nario klausimą Vyriausybės nariui, jeigu, jo manymu, tas klausimas panašus į Seimo nario pareiškimą ar nuomonės išsakymą, ją susiejus su to paties straipsnio 11 dalies nuostata, kad posėdžio pirmininko sprendimai Vyriausybės valandos metu yra neginčijami, riboja Seimo narių teises ir prieštarauja Konstitucijos 59, 61 ir 67 straipsnių nuostatoms. Atsižvelgdamas į prašyme išdėstytus argumentus Konstitucinis Teismas tirs, ar ginčijamos Seimo statuto nuostatos neprieštarauja Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai, 61 straipsnio 1 daliai bei 67 straipsnio 9 punktui.

3. Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas Seimo nario laisvo mandato principas, užtikrinantis Tautos atstovo laisvę nevaržomai įgyvendinti Konstitucijos ir įstatymų jam suteiktas teises bei pareigas.

Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimo narys turi teisę pateikti paklausimą Ministrui Pirmininkui, ministrams, kitų valstybės institucijų, kurias sudaro arba išrenka Seimas, vadovams. Šie privalo atsakyti žodžiu ar raštu Seimo sesijoje Seimo nustatyta tvarka.

Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalis yra susijusi su Konstitucijos 67 straipsniu, kuriame įtvirtinta Seimo kompetencija. Konstitucijos 67 straipsnio 9 punkte nustatyta, kad Seimas prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru.

4. Pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimas savo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statute. Taigi Seimas turi įgaliojimus Seimo statute nustatyti Vyriausybės narių atsakymų į klausimus Seimo posėdyje tvarką bei Seimo posėdžio pirmininko teises Vyriausybės valandos metu. Tačiau įgyvendindamas šiuos įgaliojimus Seimas negali Seimo statute įtvirtinti tokios Vyriausybės narių atsakymų į klausimus Seimo posėdyje tvarkos ir tokių posėdžio pirmininko teisių, kurios pažeistų Konstitucijos principus ir normas, taip pat Konstitucijoje įtvirtintą Seimo nario laisvo mandato principą.

5. Seimo statuto 208 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimo sesijos metu, kiekvieno ketvirtadienio Seimo vakarinio plenarinio posėdžio pradžioje Vyriausybės valandos metu Vyriausybės nariai 60 minučių atsakinėja į Seimo narių žodžiu užduodamas klausimus. Seimo posėdžiui, kuriame Vyriausybės nariai atsakinėja į Seimo narių klausimus, pirmininkauja Seimo posėdžio pirmininkas – Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas. Pagal Seimo statuto 100 straipsnį Seimo posėdžio pirmininkas skelbia posėdžio pradžią ir pabaigą, rūpinasi Seimo posėdžio darbo tvarka, suteikia Seimo nariams žodį, vadovauja svarstymams, stebi kalbų trukmę, formuoja klausimus balsuoti ir kt.

6. Pagal Seimo statuto 208 straipsnio 4 dalį posėdžio pirmininkas Vyriausybės valandos metu gali nutraukti bet kokį klausimą, kuris, jo manymu, yra panašus į Seimo nario pareiškimą ar

nuomonės išsakymą. Seimo statuto 208 straipsnio 11 dalyje nustatyta, kad posėdžio pirmininko sprendimai Vyriausybės valandos metu yra neginčijami.

Tiriant šių Seimo statuto normų atitiktį Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje įtvirtintam Seimo nario laisvo mandato principui pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalį Seimo posėdžiams vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas. Seimo posėdžio pirmininko pareiga – vadovauti Seimo posėdžiams, užtikrinti, kad būtų laikomasi Statute nustatytos Seimo darbo tvarkos. Jis negali, pasinaudodamas Seimo posėdžio pirmininko teisėmis, daryti įtakos Seimo nariams dėl priimamų sprendimų ar varžyti Seimo nario teisių, kontroliuoti jų pasisakymų turinio. Kitaip būtų paneigta Seimo, kaip atstovaujamosios institucijos, esmė bei Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvo mandato principas, užtikrinantis Seimo narių lygybę bei jų galimybę laisvai reikšti savo valią.

Pagal Seimo statuto 208 straipsnio 4 dalį Seimo posėdžio pirmininkas gali nutraukti bet kokį klausimą, kuris, jo manymu, yra panašus į Seimo nario pareiškimą ar nuomonės išsakymą. Seimo statuto 208 straipsnio 11 dalyje įtvirtinta, kad jo sprendimas neginčijamas. Analizuojant ginčijamas Seimo statuto normas pirmiausia pažymėtina, kad toks teisinis reguliavimas reiškia, jog Seimo posėdžio pirmininkui yra suteikta teisė vertinti Seimo nario klausimo turinį. Antra, Seimo statute nustatytas kriterijus, leidžiantis riboti Seimo nario teisę paklausti Vyriausybės narį, yra subjektyvus – tai Seimo posėdžio pirmininko manymas, kad klausimas yra panašus į Seimo nario pareiškimą ar į nuomonės išsakymą. Trečia, pagal ginčijamą teisinį reguliavimą toks Seimo posėdžio pirmininko sprendimas nutraukti Seimo nario klausimą yra neginčijamas.

Seimo posėdžio pirmininko teisė nutraukti Seimo nario klausimą, jei tas klausimas, Seimo posėdžio pirmininko manymu, yra panašus į pareiškimą ar nuomonės išsakymą, sudaro prielaidas varžyti Seimo nario teisių įgyvendinimą. Dėl tokio Seimo posėdžio pirmininko sprendimo neginčijamumo Seimo nario teisės įgyvendinimas priklauso vien nuo Seimo posėdžio pirmininko požiūrio. Tokiu reguliavimu ne tik gali būti varžomas Seimo nario laisvo mandato principo įgyvendinimas, bet ir paneigiama Seimo narių, kaip Tautos atstovų, lygybė.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Seimo statuto 208 straipsnio 4 dalis ir 208 straipsnio 11 dalies nuostata „posėdžio pirmininko sprendimai Vyriausybės valandos metu yra neginčijami“ prieštarauja Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai.

7. Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtina Seimo nario paklausimo teisė. Ministras Pirmininkas, ministras, kitų valstybės institucijų, kurias sudaro ar išrenka Seimas, vadovai privalo atsakyti žodžiu ar raštu Seimo sesijoje Seimo nustatyta tvarka.

Seimo nario paklausimas, kaip konstitucinis institutas, suponuoja tai, kad Seimo statute turi būti įtvirtinta atitinkamų pareigūnų pareiga atsakyti Seimo nariui, kad atsakyta turi būti Seimo sesijoje Seimo nustatyta tvarka. Paklausimų pateikimas ir nagrinėjimo tvarka reguliuojami Seimo statuto trisdešimt ketvirtajame skirsnyje. Jame nustatyta, kad su paklausimu Seimo narys ar jų grupė raštu kreipiasi į Vyriausybės narį ar kitą valstybės institucijos vadovą, kurį skiria Seimas ar kurio paskyrimui reikalingas Seimo pritarimas, išskyrus teismus, reikalaudami pateikti informaciją apie jo veiklą bei priimtus sprendimus. Pagal Seimo statutą paklausimu laikomas tik toks klausimas, dėl kurio Seimo narys ar jų grupė kreipėsi į valstybės institucijas, tačiau, jų nuomone, jis nebuvo tinkamai išnagrinėtas arba buvo išspręstas neigiamai. Seimo statute reguliuojamas paklausimo pateikimas, atsakymai į paklausimą bei paklausimo nagrinėjimas Seimo posėdyje.

Seimo statuto 208 straipsnyje nustatyta Vyriausybės narių atsakymų į klausimus Vyriausybės valandos metu tvarka. Ginčijamos Seimo statuto normos tiesiogiai nereguliuoja Seimo nario paklausimo teisės įgyvendinimo santykių. Kadangi ginčijamos Seimo statuto normos reguliuoja skirtingus santykius nei Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalis, tai Seimo statuto 208 straipsnio 4 dalis ir 11 dalies nuostata „posėdžio pirmininko sprendimai Vyriausybės valandos metu yra neginčijami“ neprieštarauja Konstitucijos 61 straipsnio 1 daliai. Skirtingas Konstitucijos ir Seimo statuto reguliuojamų santykių pobūdis taip pat leidžia teigti, kad Seimo statuto 208 straipsnio

4 dalis ir 11 dalies nuostata „posėdžio pirmininko sprendimai Vyriausybės valandos metu yra neginčijami“ neprieštarauja ir Konstitucijos 67 straipsnio 9 punktui.

VII

Dėl Seimo statuto 23 straipsnio 1 dalies ir 231 straipsnio 3 dalies atitikties Konstitucijos 62 straipsnio 1 ir 2 dalims, 74 straipsniui ir 59 straipsnio 4 daliai.

1. Seimo statuto 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Išklausius generalinio prokuroro pranešimą dėl Seimo nario padaryto nusikaltimo, Seimo posėdyje daroma ne trumpesnė negu vienos valandos, bet ne ilgesnė negu dviejų valandų pertrauka. Po pertraukos Seimas priima vieną iš dviejų sprendimų:

1) sudaryti tyrimo komisiją dėl sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn;

2) pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus – toks sprendimas svarstomas ir priimamas tik tuo atveju, jeigu yra šio statuto 230 straipsnio 1 dalyje nurodytų subjektų siūlymas.“

Seimo statuto 231 straipsnio 3 dalyje nustatyta: „Išklausęs generalinio prokuroro pranešimą dėl kitų asmenų padaryto nusikaltimo, Seimas sprendžia, ar duoti sutikimą konkretų asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn (šio statuto nustatyta tvarka), ar pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus (jeigu yra šio statuto 230 straipsnio pirmojoje dalyje nurodytų subjektų siūlymas). Jeigu Seimas nusprendžia duoti sutikimą patraukti minėtus asmenis baudžiamojon atsakomybėn, apkaltos proceso parengiamieji veiksmai ir apkaltos proceso procedūra Seime dėl to paties kaltinimo negali būti pradėti tol, kol nebus išspręstas baudžiamosios atsakomybės klausimas, t. y. priimtas teismo išteisinamasis nuosprendis arba įsiteisėjęs teismo apkaltinamasis nuosprendis, arba baudžiamoji byla nutraukta.“

2. Pareiškėjo nuomone, Seimo statuto 23 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Seimas, išklausęs generalinio prokuroro pranešimą dėl Seimo nario padaryto nusikaltimo, priima vieną iš dviejų sprendimų – sudaryti tyrimo komisiją dėl sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus, apriboja Seimo laisvo sprendimo teisę, prieštarauja Konstitucijos 62 ir 74 straipsnių nuostatoms ir suvaržo Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą Seimo narių konstitucinę teisę bei pareigą vadovautis Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine.

Pareiškėjas taip pat teigia, jog Seimo statuto 231 straipsnio 3 dalies nuostata, kad, išklausęs generalinio prokuroro pranešimą dėl Seimo nario padaryto nusikaltimo, Seimas priima vieną iš dviejų minėtų sprendimų, prieštarauja Konstitucijos 62 ir 74 straipsnių nuostatoms.

3. Konstitucijos 62 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad Seimo nario asmuo neliečiamas, kad Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė.

Šiomis nuostatomis yra įtvirtintos Seimo nario asmens neliečiamybės papildomos garantijos, reikalingos ir būtinos jo, kaip Tautos atstovo, pareigoms tinkamai atlikti. Seimo nario teisė į laisvę ir asmens neliečiamybė jo kadencijos laikotarpiu gali būti ribojama tik Seimo sutikimu.

Pagal Konstitucijos 74 straipsnį Seimo nariams, šiurkščiai pažeidusiems Konstituciją arba sulaužiusiems priesaiką, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma panaikinamas Seimo nario mandatas. Tai atliekama apkaltos proceso tvarka, kurią nustato Seimo statutas.

Seimo nario apkalta Lietuvos teisės sistemoje yra konstitucinis institutas. Konstitucinis Teismas 1999 m. gegužės 11 d. nutarime *inter alia* konstatavo, kad Konstitucijos 74 straipsnyje yra įtvirtinti šie apkaltos elementai: 1) apkalta, kaip parlamentinė procedūra, taikoma tik Seimo nariams ir kitiems Konstitucijoje išvardytiems pareigūnams; 2) apkaltos procesą galima pradėti tik už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, už priesaikos sulaužymą arba paaiškėjus, kad padarytas nusikaltimas; 3) apkaltos proceso tikslas – išspręsti nurodytų asmenų konstitucinės atsakomybės klausimą; 4) apkaltą vykdo Seimas; 5) kad būtų panaikintas Seimo nario mandatas, už tai turi

balsuoti ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių. Pagal Konstitucijos 74 straipsnį nustatyti apkaltos proceso tvarką yra Seimo kompetencija – šis privalo ją apibrėžti Seimo statute. Nustatydamas apkaltos proceso tvarką Seimas negali pažeisti Konstitucijos principų ir normų.

4. Tiriant, ar Seimo statuto 23 straipsnio 1 dalis ir 231 straipsnio 3 dalies ginčijama nuostata neprieštarauja Konstitucijos 74 straipsniui, pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 74 straipsnį vienas iš apkaltos pagrindų yra toks: „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“. Konstitucijos 74 straipsnio formuluotė „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“ preziumuoja tai, kad yra nustatytas ne tik nusikaltimo faktas, bet ir pareigūnas, padaręs nusikaltimą. Seimo statuto 229 straipsnyje nustatyta, kad pareigūnas, kuriam taikytina apkalta, gali būti traukiamas konstitucinėn atsakomybėn apkaltos tvarka, jei jis yra „įtariamas padaręs nusikaltimą“. Pagal Seimo statuto 231 straipsnio 1 dalį generalinis prokuroras, nustatęs, kad asmuo yra įtariamas padaręs nusikaltimą, privalo apie tai nedelsdamas pranešti Seimui ir pateikti atitinkamą medžiagą. Seimo statuto 231 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog, „išklausęs generalinio prokuroro pranešimą dėl kitų asmenų padaryto nusikaltimo, Seimas sprendžia, ar duoti sutikimą <...> konkretų asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, ar pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus <...>. Jeigu Seimas nusprendžia duoti sutikimą patraukti minėtus asmenis baudžiamojon atsakomybėn, apkaltos proceso parengiamieji veiksmai ir apkaltos proceso procedūra Seime dėl to paties kaltinimo negali būti pradėti tol, kol nebus išspręstas baudžiamosios atsakomybės klausimas.“ Taigi darytina išvada, kad Seimo statute nustatytoje apkaltos už nusikaltimo padarymą tvarkoje yra įtvirtinta nuostata, jog nusikaltimo padarymas ir asmens kaltumas gali būti nustatomi dvejopai: 1) pačiame Seime vykdant visą apkaltos procedūrą, kuri, jei Seimas patvirtina specialiosios tyrimo komisijos išvadą, baigiama balsavimu dėl asmens pašalinimo iš pareigų ar mandato panaikinimo; 2) patikint faktines aplinkybes nustatyti tardymui ir teismui, tačiau paliekant Seimui galimybę spręsti asmens pašalinimo iš pareigų ar jo Seimo nario mandato panaikinimo klausimą.

Konstitucinis Teismas 1999 m. gegužės 11 d. nutarime konstatavo, kad formalus kaltinimo pareiškimas, kai tai daro patys Seimo nariai, nėra vienintelė įmanoma apkaltos proceso pradėjimo forma. Duodamas sutikimą patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, Seimas kartu apsisprendžia, kad bylos aplinkybes tirs ne Seimo sudaryta specialioji tyrimo komisija, bet teisinės institucijos – tardymas ir teismas. Tai reiškia, kad jeigu teismas pripažins asmenį kaltu padarius nusikaltimą, vėliau nereikės pateikti atskiro siūlymo pradėti apkaltą dėl nusikaltimo padarymo. Toks apkaltos reguliavimas neprieštarauja Konstitucijoje įtvirtintiems apkaltos pagrindams.

Atsižvelgiant į šiuos argumentus galima teigti, kad Seimo statuto 23 straipsnio 1 dalimi ir 231 straipsnio 3 dalies ginčijama nuostata Seimas įgyvendino savo diskreciją nustatyti diferencijuotą apkaltos procesą. Toks reguliavimas neprieštarauja Konstitucijos 76 straipsnyje nustatytiems apkaltos proceso reikalavimams.

5. Kaip buvo minėta, tiek sprendimą sudaryti tyrimo komisiją dėl sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, tiek sprendimą pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus priima Seimas, t. y. Seimo nariai balsuodami. Todėl negalima teigti, jog tokiu reguliavimu yra pažeidžiama Konstitucijos 62 straipsnio nuostata, kad Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas arba negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė. Ginčijamomis Seimo statuto nuostatomis nėra pažeidžiami ir Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje įtvirtinti Seimo nario konstitucinio statuso pagrindai. Pagal ginčijamas Seimo statuto nuostatas sprendimas priimamas Seimo narių balsavimu, t. y. kiekvienas Seimo narys, vadovaudamasis Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine, nevaržomas jokių mandatų, gali nuspręsti, kaip jis balsuos.

Atsižvelgiant į nurodytus argumentus darytina išvada, kad Seimo statuto 23 straipsnio 1 dalis ir 231 straipsnio 3 dalies nuostata, kad, išklausęs generalinio prokuroro pranešimą dėl Seimo nario padaryto nusikaltimo, Seimas sprendžia, ar duoti sutikimą konkretų asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo statuto nustatyta tvarka, ar pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus, jeigu yra Seimo statuto 230 straipsnio 1 dalyje nurodytų subjektų

siūlymas, neprieštarauja Konstitucijos 62 straipsnio 1 ir 2 dalims, 74 straipsniui ir 59 straipsnio 4 daliai.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsniu, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 53, 54, 55, 56 straipsniais, 69 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 3 ir 4 dalimis,

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

n u t a r i a:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Seimo statuto 38 straipsnio 2 dalies nuostata „frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 7 Seimo nariai“, 41 straipsnio 5 dalis, 152 straipsnio 5 dalis, 155 straipsnio 4 dalies nuostata „priėmimo metu svarstomos tik tos pataisos, papildymai bei išbraukimai, kuriuos, posėdžio metu posėdžio pirmininkui paskelbus, paremia ne mažiau kaip 1/5 Seimo narių“, 156 straipsnio 5 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Seimo statuto 23 straipsnio 1 dalis ir 231 straipsnio 3 dalies nuostata, kad, išklausęs generalinio prokuroro pranešimą dėl Seimo nario padaryto nusikaltimo, Seimas sprendžia, ar duoti sutikimą konkretų asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo statuto nustatyta tvarka, ar pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus, jeigu yra Seimo statuto 230 straipsnio 1 dalyje nurodytų subjektų siūlymas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Seimo statuto 208 straipsnio 4 dalis ir 208 straipsnio 11 dalies nuostata „posėdžio pirmininko sprendimai Vyriausybės valandos metu yra neginčijami“ prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai.

4. Teiseną dėl prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo statuto 180 straipsnio 4 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 130 ir 132 straipsniams, nutraukti.

5. Bylą dėl prašymo ištirti, ar tai, kad Lietuvos Respublikos Seimo statuto 23 straipsnyje nėra įtvirtinta, jog, gavus Seimo sutikimą patraukti Seimo narį baudžiamojon atsakomybėn, jis negali būti suimtas Seimo rūmuose, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 8 ir 62 straipsniams, nutraukti.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai: Egidijus Jarašiūnas
Egidijus Kūris
Zigmas Levickis
Augustinas Normantas
Vladas Pavilonis
Jonas Prapiestis
Vytautas Sinkevičius
Stasys Stačiokas
Teodora Staugaitienė